

RELAȚIILE ȚĂRII MOLDOVEI CU TĂTARI DE LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XV-LEA PÂNĂ LA 1812

Petru GOLBAN, Facultatea de Istorie și Filosofie

By means of an analysis of the problem that has been enounced by us, we believe that we shall shed a beam of light on the relationships between the Romanians and the Tatars. The study will be useful for everyone who is interested in the history of the relationships between the Romanians and the Tatars, in their contribution in the political evolutions that took place in the Principality of Moldova. This owing to our personal scientific contribution, but also due to the bibliography that has been presented/employed.

Scopul lucrării este să analizăm relațiile dintre țara românească de la Est de Carpați și tătari, de la apariția celor din urmă în Europa până la desființarea statului lor din Crimeea. În cadrul cercetării noastre, ne-am propus:

- să reconstituim dinamica relațiilor dintre românii de la Est de Carpați și tătari;
- să elucidăm identitatea etnică a „tătarilor-robi”;
- să reconstituim procesul stabilirii/izgonirii nogailor în/din Bugeac;
- să stabilim cuantumul și evoluția obligațiilor materiale ale românilor de la Est de Carpați față de tătari;

Lucrarea este importantă din mai multe considerente. În primul rând, nu există nici un studiu care să trateze integral relațiile românilor cu tătarii pe parcursul istoriei, și asta în pofida faptului că o bună parte din Evul Mediu și începutul epocii moderne, Țara Moldovei a trebuit să se conformeze cu o seminție turanică, foarte agresivă, la hotarele sale, ori chiar pe teritoriul ei. Pe parcursul secolelor, românii au trebuit să achite diverse impozite, dări, corvoade în folosul tătarilor, fapt care nu are cum să nu fi influențat dezvoltarea politică, economică, culturală a țării. Dincolo de elucidarea acestor

aspecte, problema pusă de noi spre abordare este foarte contradictorie. Asta, pentru că, pe parcursul ultimei jumătăți de veac, rolul tătarilor în dezvoltarea ori regresul țărilor române a fost apreciat foarte diferit. Istoricii din perioada sovietică au negat cu vehemență orice contribuție benefică a tătarilor asupra evoluției economice, culturale, sociale a românilor. Cei de după 1990, la fel ca și cei de până la 1945, încearcă să scoată în evidență contribuțiile benefice ale tătarilor pentru istoria românilor.

Primul contact al românilor cu tătaro-mongolii a fost foarte dur. Marea invazie mongolă asupra Europei (1236-1241) a afectat și spațiul românesc. Totuși, imediat după invazia tătaro-mongolii așa și nu și-au impus autoritatea asupra spațiului românesc. După reexaminarea izvoarelor existente, putem delimita câteva faze în cadrul relațiilor românilor de la Est de Carpați cu tătarii, de la Marea invazie mongolă până la stabilirea noului hotar de Est al Țării Moldovei, care se deosebesc prin gradul de dependență, prezența ori lipsa tătarilor la Nordul gurilor Dunării.

Perioada ce a urmat este mai complicată în cadrul relațiilor româno-tătare. Populația a trebuit să onoreze anumite obligații față de hanatul din Crimeea. Procesul alungării tătarilor declanșat la începutul deceniului trei al secolului al XIV-lea a fost foarte complex și s-a derulat pe o perioadă lungă. La această izbândă au contribuit și românii de la Sud de Carpați și din arcul intra-carpatic. În al treilea sfert al secolului al XIV-lea, centrul și sudul Mesopotamiei pruto-nistrene se mai află sub jurisdicția unor hani mărunți, locali, a căror autoritate lipsea complet către 1368.

Primul contact al românilor cu hoardele tătare a fost benefic pentru primii, deoarece, ultimii au stăvilat expansiunea maghiară de la Est de Carpații Orientali. Așezarea lor în vecinătatea Carpaților și-a avut și ororile sale, cea mai gravă fiind împiedicarea dezvoltării societății românești de la Est de Carpați și contribuția adusă la formarea celei de-a doua țări românești. Din primul contact ori din veacurile ulterioare acești turanici și-au lăsat amprenta asupra fondului lingvistic al limbii române.

După izgonirea tătarilor din spațiul românesc a urmat o perioadă de liniște la hotarele estice ale Țării Moldovei. Această liniște va fi curmată în două rânduri, în 1439 și 1440, tătarii bucurându-se de un important succes. Soarta însă nu le-a surâs în 1470 fiind practic măcelăriți la Lipniț de ostașii lui Ștefan cel Mare. În anii de cumpănă de la mijlocul deceniului opt al secolului al XV-lea. Moldova și-a găsit un aliat în persoana hanului de la Sarai, anihilând astfel forța distrugătoare a Crimeii. După normalizarea relațiilor lui Ștefan cel Mare cu Imperiul Otoman are loc și o apropiere a Moldovei de Crimeea, alianță care a funcționat nu doar pe hârtie. După moartea marelui voievod, relațiile Moldovei cu tătarii s-au derulat sub parametrii impuși de domnul român. Totuși, deja la începutul secolului al XVI-lea tătarii întreprind

primele tentative de intervenție în impunerea unui domn marionetă. Până la 1538, când a avut loc poate cea mai cumplită invazie tătară în spațiul de la Est de Carpați după 1241, izvoarele vremii mai atestă câteva invazii tătare în Țara Moldovei.

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, relațiile moldo-tătare intră într-o nouă fază, tătarii sunt solicitați pentru intervenții în favoarea unor domni sau pretendenți la domnie. Primul pretendent care a făcut uz de această forță a fost Alexandru Lăpușneanu, pentru a se impune în cea de-a doua domnie. Tot din timpul lui datează și obligațiile materiale ale Moldovei față de Crimeea (bani, miere).

O altă pacoste pentru Moldova s-au dovedit a fi tătarii nogai care pendulau la Est de Volga și care, din anumite motive, începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea, pătrund tot mai insistent pe teritoriul Moldovei unde se aflau temporar. Fiind nevoiți să plece din Moldova de mai multe ori, abia peste un secol (1666), printr-un firman al sultanului au primit dreptul de a se așeza în sud-estul Țării Moldovei.

Printr-o înțelegere dintre Ieremia Movilă și hanul Crimeii, ultimul a primit șapte sate din contul Moldovei (1595), și care de atunci se supuneau hanului. Tot atunci, Ieremia Movilă s-a învoit să mărească cuantumul prestațiilor față de tătari. Pretendenții la tronul Țării Moldovei au înțeles importanța tătarilor, de aceea, devenind domni, ei depuneau eforturi pentru a fi în relații prietenești, altfel riscau tronul. Hanul a făcut chiar o tentativă de a lichida Țara Moldovei.

Pentru a contrabalansa tendințele autonomiste ale Crimeii, sultanul a favorizat așezarea în sud-estul Moldovei a tătarilor nogai care pe timpul lui Vasile Lupu au devenit o importantă forță militară dar și destabilizatoare, din care cauză ei din nou au fost expulzați din Moldova.

După legalizarea așezării nogailor pe teritoriul Moldovei, aceștia au devenit și ei forță centrifugă, nedorind să se supună nici hanului și nici sultanului. Aceste nemulțumiri au culminat cu răscoalele tătarilor nogai așezați în sud-estul Moldovei din anii 1727-1728 și 1758. Pe parcursul secolelor, obligațiile Țării Moldovei au fost în continuă creștere, chiar la mijlocul veacului al XVIII-lea tătarii încercau să obțină de la domni noi obligații.

Legăturile „amicale” dintre Țara Moldovei și Crimeea au încetat la 1774, când ultima a obținut „independența”. Atunci Moldovei îi sunt restituite „satele hănăști” și încetează de a mai plăti bani „prietenui” de la Pericop. Totuși, în Bugeac au rămas să trăiască tătarii nogai, care nu conteneau a încălca învoirile pentru care ei singuri își dăduseră acordul.

Legăturile Moldovei cu tătarii nogai așezați pe teritoriul acesteia s-au păstrat și după 1774, domnii continuând să își onoreze obligațiile economice asumate. Aceste legături s-au finalizat în timpul războiului ruso-turc din

1806-1812, când, după mai multe deportări și tentative de mituire, ei au fost ridicați pentru ultima oară de „eliberatorii” ruși.

Referințe:

1. CORFUS, I. *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone, secolul al XVI-lea*. București: Editura Academiei Române, 1979.
2. *Cronica anonimă a Moldovei, 1661-1729 (Pseudo-Amiras)*. București: Editura Academiei Române, 1975.
3. *Cronica Ghiculeștilor: istoria Moldovei între anii 1695-1754*. București: Editura Academiei Române, 1965.
4. *Cronici turcești privind Țările Române*. București: Editura Academiei Române, 1966, vol.I.
5. *Documente turcești privind istoria României*. București: Editura Academiei Române, 1976, vol.I.
6. EREMIĂ, I. *Relațiile externe ale lui Vasile Lupu (1634-1653)*. Chișinău: Cartdidact, 1999. ISBN: 9975-940-19-6.